

Rudolf Koch.

För snart ett år sedan slutade professor Rudolf Koch sina dagar i Offenbach. Vänner av svensk kyrkokonst behöva taga tillfället i akt för att vid minnet av den bortgångne ställa tankarna på vår inhemska produktion av det slag, som Koch utövade, för att därav draga några slutsatser.

Koch, som var född i Nürnberg 1876, började som ciselör men kom tidigt att sysselsätta sig med skrifttyper. Han knöts snart till den Klingsporska tryckerifirman i Offenbach och blev en föregångsman med sina nya bokstavstyper både för antikva och den gamla tyska stilen. I denna egenskap blev han 1908 lärare i konsthantverksskolan i samma stad. Kochs både skrifttyper och texter ha något förändligt över sig. Bokstävernans inbördes samband och storleksförhållande ge texten nästan en slags bildverkan, som man skulle kunna uttrycka så, att orden möta ögat nästan som de själva talade. Slutstadiet i mästartens verksamhet på detta område är hans bibeltryck — ett genomgående drag i Kochs produktion är nämligen hans ständigt återkommande begär att tjäna kyrkan. Han började sålunda med Markus-evangeliet (1923), men lyckades kanske bäst i en upplaga av de fyra evangelierna och de apostoliska skrifterna (1926 och 1930). En jämförelse med vår sista svenska kyrkbibel skulle vara lärorik, men vi avstå helst!

När Koch från sina skriftarbeten vände sig till kyrkoprydnader, hade han alltså tankarna i tankarna. Sålunda har han skapat en egenartad form av den textila prydnaden i stora textbonader, en monumental form för skrift. För att utföra dessa övervakade konstnären själv i sin verkstad färgning av yllegarnet, spinning och vävning, sedan hans medarbetare först fått gå i lära hos bönderna i Siebenbürgen. Utförandet skedde mest i broderi på vävd eller helt broderad botten. Det tekniska förfarandet vittnar om Kochs förståelse för hantverkets betydelse, ett genomgående drag i hans produktion vare sig det gäller skrift, textilier eller metallarbeten. Tyvärr kan jag icke genom självsyn bedöma verkan av dessa textbonader. Avbildningar ge naturligtvis ingen rättvisa åt dessa prydnader, som dock borde kunna få efterföljd även i Sverige, ehuru vår kyrkliga textilkonst synes mera traditionalistisk och bunden vid bildverkan. I samband med Kochs textilarbeten må också nämnas hans »Christliche Symbole», som tidigare anmälts i denna tidskrift. Dess mottagande i Tyskland visar att den fyller ett mycket stort behov.

Som tryckare har Koch också arbetat både med förbättring av nottryck och med skapande av stora kartor. I sina nottryck utgår han från en utpräglad hantverksform och begagnar röda notlinjer, mot vilka de svarta figurerna tydligt avteckna sig. Två stora konstnärliga väggkartor ha utgått från hans flitiga verkstad. Den ena, en Tysklandskarta, känner jag blott genom detaljproduktioner, som vittna om en delvis ganska pastischartad torrhet. Livligare och intressantare synes mig hans Palestina-karta, som utkommit på Bärenreiters förlag i Kassel. Kartan, som ger en klar topografisk bild av det heliga landet, är försedd med minia-

tyrmässiga, men klart och tydligt komponerade bilder ur Jesu liv till ett antal av 106 stycken. Starkt framhävda äro de två huvudbilderna: Jerusalems och Genesarets sjö med sina huvudscener. Bildframställningen höjer sig här till stundom hög konstnärlig nivå, och kartan äger dessutom en starkt dekorativ helhetsverkan.

Har Rudolp Koch sålunda gjort bestående insatser på det topografiska och textila området har han dock i mitt tycke sin största betydelse som skapare av kyrkliga metallarbeten.¹ Även här är Koch i främsta rummet hantverkare. Hans klart uttalade fordran på att endast hantverkets ädla alster — icke industriprodukter — få göra tjänst på altarbordet behöver tyvärr ännu i våra dagars Sverige ständigt upprepas. En jämförelse med den svenska tillverkningen på detta område utfaller också så avgjort till den tyska produktionens fördel, att en svensk måste gripas nära nog av förtvivlan. Huru länge skall man få lida de sjuarmade ljusstakarna av dussintyp eller maskingjorda mässingsstakar för att inte tala om blomvaser av kristall o. d. på altarbordet? Är verkligen icke tiden mogen för en renässans på detta område? Vi kunna berömma oss av en blomstrande textilkonst, som i vissa avseenden är förebildande för andra länder. Men vi tåla fortfarande de simplaste gottköpsvaror som prydnadspjäser på Herrens bord. Vår inhemska guldsmedskonst börjar nu uppleva en renässans, och enstaka pjäser i modern stil ha levererats till kyrkor från bl. a. Guldsmedsaktiebolaget i Stockholm. Dessa föremål ha ådagalagt, att den nya formen, som föredrager rena, lugna ytor och en sparsam dekor, mycket väl lämpar sig för bruk i kyrkans tjänst.

Koch var heller icke rädd för modern form. Hans ljusredskap ha en renodlad funktionell karaktär och med en klart övertygande uppbyggnad och ädelhet i proportionerna. Han begagnar med förkärlek svart ebenholtz som verkningsfull kontrast mot den blanka silverytan. Hans allra bästa verk äro krucifixen. Det är påfallande, huru ofta han låter endast korset verka, vare sig det är gjort i ebenholtz med några få silverprydnader eller av metall med text eller emblem. Ett viktigt element blir då oftast foten. Våra vanliga krucifix bli i regel banala genom en dålig Kristusbild. Därför: hellre ingen bild alls. I sina altarkärl söker han sig gärna tillbaka till gamla, ofta romanska former. Här är han kanske icke fullt så lycklig som i krucifixen, som i mitt tycke höra till det vackraste i kyrkligt konsthantverk, som någonsin skapats i kristenheten.

¹ Förf. står i tacksamhetsskuld till d:r Fr. Buchholtz, Dessau, för värdefulla upplysningar och för fotografier av Kochs förnämsta arbeten.

Bengt Cnattingius.